

V imenu Slovenskega odonatološkega društva lahko občini Log – Dragomer in podjetju Heraldika d.o.o., seveda le čestitamo za odlično izbiro ter grafično izvedbo občinskih simbolov. Naj pri naravovarstveni naravnosti občine ne ostane le pri besedah in naj se lepota, dinamika in okretnost kačjih pastirjev, odrazi tudi v njenem prihodnjem razvoju!

LITERATURA:

SCHORR, M., 2010a. Libellen auf Gemeinde-Wappen I. *Libellennachrichten* 23: 15-16.

SCHORR, M., 2010b. Libellen auf Gemeinde-Wappen II. *Libellennachrichten* 24: 17-19.

LOG – DRAGOMER: 1001. Odlok o grbu, zastavi, žigih in občinskem prazniku Občine Log – Dragomer. *Uradni list Republike Slovenije* št. 24 (22. 3. 2010): 3285-3288.

(M. BEDJANIČ)

NOVI PODATKI IN PREGLED POJAVLJANJA SREDOZEMSKEGA KAMENJAKA *SYMPETRUM* *MERIDIONALE* V SLOVENIJI

V obdobju največje odonatološke aktivnosti ob slovenskih vodah – resda v prejšnjem tisočletju – smo v Atlasu kačjih pastirjev Slovenije (KOTARAC, 1997) pri sredozemskem kamenjaku *Sympetrum meridionale* – ob skoraj praznem zemljevidu – našli zapisano v glavnem le, da: »... o vrsti in njenem pojavljanju še vedno vemo toliko kot nič, o potrditvi razvoja pa ni ne duha ne sluha...«. Marsikdo bi tako iz glave dejal, da se situacija do leta 2010 ni kaj dosti spremenila. Pa vendar, k sreči ni povsem tako, v nadaljevanju namreč predstavljamo nekaj novih podatkov, hkrati pa skušamo s pregledom doslej znanega, odkriti še nekaj dodatnih tančic s slike o pojavljanju sredozemskega kamenjaka v Sloveniji.

Kot delno nakazuje že latinsko ime vrste je sredozemski kamenjak holomediteranska vrsta, katere razširjenost sega od Španije, preko Sredozemlja, severne Afrike in Turčije na vzhod do Kašmirja, Mongolije in JV Sibirije. Severno od Alp je redek, v celotnem Sredozemlju pa pogost (BOUDOT ET AL., 2009; DIJKSTRA & LEWINGTON, 2006). V sosednji Hrvaški ga dokaj pogosto srečamo ob Jadranski obali in na otokih, neredko pa se pojavlja tudi v ravninski notranjosti države ob Dravi in Savi (BELANČIČ et al., 2008).

Če se vrnemo v Slovenijo in preskočimo nekaj desetletij nazaj, lahko o sredozemskem kamenjaku v delih Boštjana Kiaute preberemo naslednje: »*Splošno razširjen, a nikjer pogost...*« (KIAUTA, 1961) oz. nekaj let kasneje, ob navajanju favnističnih podatkov o nekaj samčkih in samičkah iz tržaške muzejske zbirke za Fieso, še: »*Vrsta je pogostna ob slovenski obali, v notranjosti pa nastopa le sporadično*« (KIAUTA, 1969)...

SLIKA 1: Samček sredozemskega kamenjaka *Sympetrum meridionale*, slikan blizu vasi Cerklje ob Krki - prvi podatek za Posavje (Foto: D. Klenovšek).

Sredozemski kamenjak je bil torej pred nekaj desetletji ob Obali očitno pogost, zato naš pregled opazovanj začnimo v tem delu Slovenije. Ob že omenjenem citatu iz Fiese pri Piranu (x 389600, y 43130), ki vsebuje podatek o šestih samčkih in petih samičkah, ki jih je znameniti tržaški entomolog Bruno Finzi zbral avgusta 1929 (KIAUTA, 1969), navaja Boštjan Kiauta vrsto na tej lokaliteti tudi že nekaj let prej in sicer na podlagi lastnih večletnih opazovanj v seznamu tam zabeleženih vrst (KIAUTA, 1963). V okolici obeh jezerc v Fiesi (x 389550, y 43258), so sredozemskega kamenjaka 05-X-1989 popisali tudi Ciril Krušnik in sodelavci ([KRUŠNIK ET AL.], 1989). Le nekaj let kasneje Iztok Geister sredozemskega kamenjaka v Fiesi ni več našel (GEISTER, 1993), manjkajo tudi novodobni podatki, pri čemer pa je treba poudariti, da sistematične odonatološke raziskave tod v zadnjem desetletju niso bile opravljene. Vrsto sicer za Fieso na podlagi starih podatkov bežno omenja še FERLETIČ (2007). Zanimivo je, da za Obalo v zadnjem

desetletju prejšnjega tisočletja, kljub precejšnji odonatološki aktivnosti, nismo zbrali niti enega samega podatka o pojavljanju sredozemskega kamenjaka. Šele 02-VIII-2004 je Urška Ferletič zalotila osamljenega samčka na grmovju pri opuščnem rudniku v Sečovljah pri Portorožu (x 392431, y 38032). Brez navedbe favnističnih podatkov je sredozemski kamenjak za to lokaliteto omenjen tudi v FERLETIČ (2007). Povsem blizu, v sladkovodnem trstičju ob opuščnem rudniku (x 392497, y 38279), je vrsto 11-VIII-2010 opazoval še Damjan Vinko. Dan poprej, 10-VIII-2010, je 5 samčkov in 2 samički sredozemskega kamenjaka popisal še na nasipu Sečoveljskih solin ob letališču (x 392168, y 37026). Našim kamenjakom so družbo tukaj delali še modri kresničar *Ischnura elegans*, modroriti spremljevalec *Anax parthenope*, krvavordeči kamenjak *Sympetrum sanguineum* in presenetljivo celo pegasti lesketnik *Somatochlora flavomaculata*. Istega dne, nedaleč stran v Sečoveljskih solinah, ob jugovzhodnem koncu kanala Pichetto (x 391403, y 36950), je Damjan Vinko še enkrat opazoval sredozemske kamenjake, ob tem pa še odlaganje jajčec samičk velikega spremljevalca *Anax imperator* in malinovordečega kamenjaka *Sympetrum fonscolombii* v brakično vodo.

V letih 2009 in 2010 so na Obali prijetno presenetile tudi odonatološke raziskave v naravnem rezervatu Škocjanski zatok, ki ga zgledno ureja in upravlja Društvo za proučevanje in opazovanje ptic Slovenije. V šele pred nekaj leti urejenem sladkovodnem delu naravnega rezervata Škocjanski zatok na Berotški bonifiki (x 403475, y 45835), ki že predstavlja najlepše in največje sladkovodno mokrišče na naši Obali, je osebk sredozemskega kamenjaka opazoval Slavko Polak in sicer 17-VIII-2009 in dober mesec kasneje, ob opazovanju odlaganja jajčec v tandemu, še 23-IX-2009. V začetku letošnjega poletja se je osmih sveže preobraženih samčkov 27-VI-2010 v Škocjanskem zatoku razveselil Matjaž Bedjanič, ki je pet samčkov in tri samičke opazoval še 30-VI-2010, pet samčkov pa še 23-IX-2010. Dodatna opazovanja številnih osebkov je 17-VIII-2010 in 29-IX-2010 pridodal še Slavko Polak. Glede na predstavljene podatke iz Škocjanskega zatoka ne presenečajo najdbe v bližnji okolici. Na razbremenilniku Rižane na Bonifiki pri Kopru (x 404407, y 47560) je tri samčke in eno povsem svežo samico sredozemskega kamenjaka 03-VII-2009 zabeležil Damjan Vinko. Ob bližnjih, od Škocjanskega zatoka le 700 metrov proti severovzhodu oddaljenih mlakah pri železniški postaji pod Srminom (x 404110, y 46235) je vrsto našel Matjaž Bedjanič. Tod je 27-VI-2010 opazoval dva mladostna samčka sredozemskega kamenjaka.

S pregledom najdb sredozemskega kamenjaka v notranjosti Slovenije se najprej ustavimo v Brkinih. Poleti leta 2009 so bili odrasli osebk opazovani v okolici Ilirske Bistrice. Takrat je bilo umetno akumulacijsko jezero Mola v Brkinih popolnoma suho. V strugi se je ohranil le počasen tok potoka Klivnika. Nad mestoma zelo razvito vegetacijo visokega šašja na poplavni ravnici (x 437932, y 44514) je 13-IX-2009 Slavko Polak opazoval večje število osebkov

sredozemskega kamenjaka. Opazovano je bilo parjenje in odlaganje jajčec v tandemu v visokem šašju. Družbo so jim delali krvavordeči kamenjaki *Sympetrum sanguineum*, ki so se večinoma sončili na ilovnatih bregovih ter številni progasti kamenjaki *Sympetrum striolatum*, ki pa so, nasprotno od sredozemskih, v tandemu odlagali jajčeca v preostale luže med vegetacijo. Ob obisku naslednje leto je bila akumulacija Mola polna in sredozemski kamenjaki niso bili opaženi.

SLIKA 2: Dno akumulacije Mola v Brkinih, z vidnimi šopi visokega šašja, koder so sredozemski kamenjaki odlagali jajčeca (Foto: S. Polak).

Zelo zanimiva je prva najdba sredozemskega kamenjaka iz alpskega sveta severozahodne Slovenije. V okviru Raziskovalnega tabora študentov biologije Most na Soči 2010 je Damjan Vinko 28-VII-2010 izsledil osamljeno samičko na Planini Ognjenik (x 382314, y 131098), severozahodno od vasi Žaga pri Bovcu. Ker v bližini ni primerne vodnega habitata, gre verjetno za povsem naključno najdbo, ki pa s skoraj 1.100 metri nadmorske višine močno dviguje letvico najvišje najdbe sredozemskega kamenjaka pri nas. Nekaj o tem je zapisanega tudi v drugem prispevku pričujoče *Erjavecije* (VINKO, 2010a).

Letošnje leto je postreglo tudi s prvimi najdbami sredozemskega kamenjaka na Notranjskem. Med popisom kačjih pastirjev na Cerkniskem jezeru je Slavko Polak 15-VIII-2010 opazoval večje število sredozemskih kamenjakov na levem bregu Stržena pod Klenim vrhom pri Gorici (x 450425, y 68904). Jezero je bilo v tem obdobju suho, voda pa le v strugah potokov. Številni samci in samice, pa tudi odlaganje jajčec v tandemu, so bili opazovani izključno na strnišču nedavno

pokošenega močvirskega travnika, medtem ko so se številni progasti in krvavordeči kamenjaki zadrževali pretežno v višji vegetaciji ob robu gozda in strug.

SLIKA 3: Samička sredozemskega kamenjaka s parazitskimi pršicami na krilu, fotografirana v Škocjanskem zatoku 17-VIII-2010 (Foto: S. Polak).

Isti dan je bil en samček sredozemskega kamenjaka opazovan tudi na bližnjem Planinskem polju (x 42953, y 78444), medtem ko Slavko Polak vrste na močvirnih travnikih ob reki Nanoščici, kljub intenzivnemu iskanju, ni našel. Ob kasnejšem obisku Cerkniškega jezera po obsežnih poplavah je Slavko Polak 21-IX-2010 opazoval dve samički in enega samčka sredozemskega kamenjaka pri posedanju na visoki vegetaciji tudi v Vodonosu pri Dolenjem jezeru (x 449583, y 70012), med sicer številnimi progastimi kamenjaki.

V letu 2009 je bil sredozemski kamenjak prvič opažen tudi v okolici Ljubljane in sicer na dobro znani odonatološki lokaliteti - opuščnem glinokopu Pristava v Mengšu (x 465964, y 113000). Damjan Vinko je vrsto tod večkrat opazoval. Najprej 19-VI-2009, nato 20-VII-2009 in še 27-VIII-2009 ter leto kasneje 14-VI-2010, pa 31-VII-2010 in 01-IX-2010. Čeprav razvoj vrste ni bil dokazan, pa je

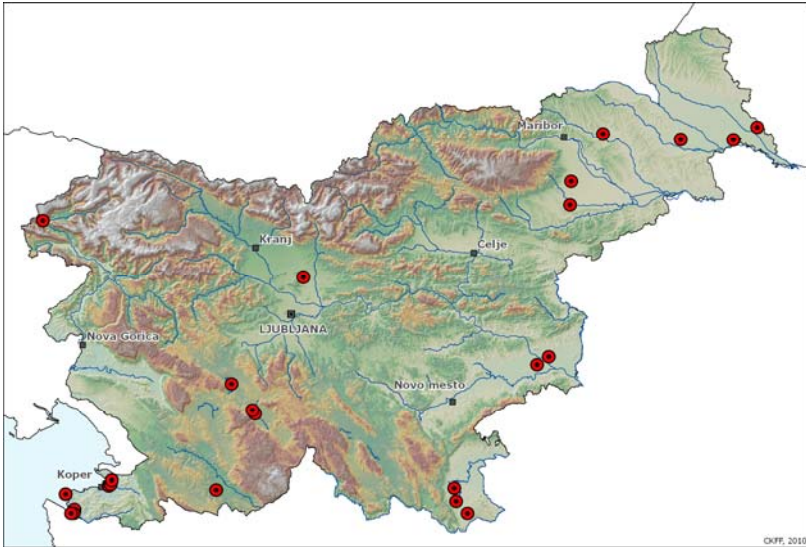
nekaj osebkov leta 2009 dajalo dokaj mladosten videz, kar vsaj delno vzbuja sum o uspešnem razmnoževanju in razvoju sredozemskega kamenjaka v okolici Mengša. Ob tem omenimo, da je vrsto za isto lokaliteto na podlagi zgoraj predstavljenih opazovanj v seminarški nalogi o kačjih pastirjih Pristave z okolico omenila že BROŽIČ (2010), še več o odonatološkem pomenu te lokalitete ter seveda tudi o sredozemskem kamenjaku, pa na straneh tokratne *Erjavecije* piše VINKO (2010b).

V južni Sloveniji je bil doslej sredozemski kamenjak najden le v Beli krajini, od koder je o opazovanjih, zbranih med Raziskovalnim taborom študentov biologije Semič 2001, brez navedbe konkretnih favnističnih podatkov, poročal ŠALAMUN (2001, 2002). V podatkovni zbirki CKFF so tako iz tega obdobja tri opazovanja - ob kalu Gornji kal v vasi Hrast pri Vinici (x 518606, y 37000) je sredozemskega kamenjaka 27-VII-2001 opazoval Ali Šalamun, ob mlaki v kamnolomu Nerajec pri Črnomlju (x 514966, y 40880), ga je 29-VII-2001 zalotil Sašo Weldt, ob udornem jezeru Kanižarica pri Črnomlju (x 514351, y 45146), pa je vrsto 01-VIII-2001 ponovno občudoval in tudi popisal Ali Šalamun. S slednje lokalitete je o najdbi sredozemskega kamenjaka na Raziskovalnem taboru študentov biologije Stari trg ob Kolpi 2008, poročal tudi VINKO (2008b). Tam je 19-VII-2008 našel tri mladostne samčke.

V letošnjem letu je bil sredozemski kamenjak prvič zabeležen tudi na dveh lokacijah v Posavju. Pri obeh je šlo za posamezna osebk, ki smo ju določili na podlagi fotografije. Dušan Klenovšek je svojega sredozemskega kamenjaka zalotil 19-VIII-2010, in sicer v gramoznicah severno od letališča Cerklje (x 541007, y 84752), blizu vasi Cerklje ob Krki, med počitkom na suhi veji plitve vodne kotanje. Družbo so mu delali številni krvavordeči kamenjaki, samice velikega spremljevalca *Anax imperator*, modri kresničarji *Ischura elegans* in zelene oz. presenetljive pazverce *Lestes viridis* compl.. Branko Brečko je samčka sredozemskega kamenjaka ujel v objektiv 26-VIII-2010 pri vasi Gornji Lenart pri Brežicah (x 544763, y 87359), po vsej verjetnosti med lovom, ker se je le za trenutek umiril, nato pa odletel v smeri gramoznic ob Savi.

Na Štajerskem je sredozemski kamenjak znan s treh lokalitet. Za krajinski park Rački ribniki – Požeg je vrsta večkrat omenjena v literaturi (BEDJANIČ, 1999; 2009a; 2009b; 2010), vendar brez natančnih favnističnih podatkov. Prvič ga je tod zabeležil Matjaž Bedjanič ob Turnovih ribnikih v Račah pri Mariboru (x 551965, y 143625). Najprej je 1-VIII-1994 ulovil osamljenega samčka, 23-VIII-1994 pa še enega juvenilnega predstavnika moškega spola. Na bližnjem vodnem zadrževalniku Medvedce pri Pragerskem (x 551532, y 136070) je tri zrele samčke sredozemskega kamenjaka 29-IX-1996 popisal Marko Sameja. Na jugozahodnem dela zadrževalnika ob nasipu je 04-VIII-2003 nekaj samčkov opazoval še Matjaž Bedjanič, o čemer je nekaj zabeležk tudi objavljenih (BEDJANIČ, 2004; 2009a; 2009b; 2010). Zadnja znana štajerska lokaliteta za sredozemskega kamenjaka je

ribnik oz. akumulacijsko jezero Komarnik pri Lenartu (x 562142, y 158846), od koder je vrsta že znana iz literature (ČERVEK ET AL., 1997; KOTARAC, 1998). Gre za dve starejši najdbi Mladena Kotaraca, ki je posamični zreli samički zabeležil 16-VIII-1995 in 13-IX-1995.

SLIKA 4: Trenutno znana razširjenost sredozemskega kamenjaka *Sympetrum meridionale* v Sloveniji (Karta: A. Šalamun, CKFF).

Iz Pomurja dolgo nismo imeli nobenega podatka o pojavljanju sredozemskega kamenjaka. Šele med 1. in 10. avgustom 2003, ko je v Srednji Bistrici ob Muri potekal First Danube River Basin Ecological Youth Camp Mura, je Urški Ferletič uspelo vrsto zabeležiti v opuščnem delu glinokopa v Borecih pri Ljutomeru (x 587119, y 157057). Kratko poročilo o tem pomurskem opazovanju sredozemskega kamenjaka najdemo v FERLETIČ (2003a, 2003b). Je pa leto 2010 na daljnem vzhodu naše države postreglo z dvema novima lokalitetama in obe je zakrivil Damjan Vinko. Prvič je sredozemskega kamenjaka našel v Dolgovaških goricah, kjer je 23-VIII-2010 v glinokopih zahodno od Dolge vasi pri Lendavi (x 611721, y 160890) ujel dva samčka in eno samičko. Že naslednji dan, 24-VIII-2010, je blizu mlina ob počasi tekočem potoku Mlaj zahodno od Hotize (x 603994, y 156957), ulovil dva teritorialna samčka.

Če vsemu omejnemu in zapisanemu dodamo še splošno omembo sredozemskega kamenjaka za Slovenijo, ki jo je prispeval INOUE (1998), pa kratko zabeležko o

najdenih levih, ki jo brez navedbe konkretnih favnističnih podatkov ali natančne lokalitete za Brkine omenja VINKO (2008a) ter zemljevid razširjenosti vrste v Sredozemlju, ki zajema seveda tudi Slovenijo (BOUDOT ET AL., 2009), smo s pregledom doslej znanega o vrsti v Sloveniji pri koncu.

TABELA 1: Pregled favnističnih opazovanj sredozemskega kamenjaka *Sympetrum meridionale* v Sloveniji. Lokalitete so v grobem razporejene od zahoda proti vzhodu.

KRAJ	VIR
Jezerci v Fiesi pri Piranu	KIAUTA (1963, 1969); [KRUŠNIK ET AL.] (1989); GEISTER (1993); FERLETIČ (2007)
Opušчени rudnik pri Sečovljah pri Portorožu	FERLETIČ (2007); U. Ferletič (podatkovna zbirka CKFF), D. Vinko – ta prispevek
Sečoveljske soline pri Portorožu	D. Vinko – ta prispevek
Razbremenilnik Rižane na Bonifiki pri Kopru	D. Vinko – ta prispevek
Sladkovodno močvirje v Škocjanskem zatoku pri Kopru	S. Polak, M. Bedjanič – ta prispevek
Mlake ob železnici pod Srminom pri Kopru	M. Bedjanič – ta prispevek
Planina Ognjenik pri Bovcu	VINKO (2010a); D. Vinko – ta prispevek
Akumulacija Mola pri Ilirski Bistrici	S. Polak – ta prispevek
Cerčniško jezero – Vodonos	S. Polak – ta prispevek
Cerčniško jezero – Gorica	S. Polak – ta prispevek
Planinsko polje pri Planini	S. Polak – ta prispevek
Opušчени glinokop Pristava v Mengšu	BROŽIČ (2010); VINKO (2010b); D. Vinko – ta prispevek
Kal Gomji kal v vasi Hrast pri Vinici	A. Šalamun (podatkovna zbirka CKFF) – ta prispevek
Mlaka v kamnolomu Nerajec pri Črnomlju	S. Weldt (podatkovna zbirka CKFF) – ta prispevek
Jezero Kanižarica pri Črnomlju	VINKO (2008b); A. Šalamun (podatkovna zbirka CKFF), D. Vinko – ta prispevek
Gomji Lenart pri Brežicah	B. Brečko – ta prispevek
Gramoznice pri letališču Cerklje ob Krki	D. Klenovšek – ta prispevek
Vodni zadrževalnik Medvedce pri Pragerskem	M. Sameja, M. Bedjanič (podatkovna zbirka CKFF); BEDJANIČ (2004, 2009a, 2009b, 2010)
Turnovi ribniki v Račah pri Mariboru	M. Bedjanič (podatkovna zbirka CKFF); BEDJANIČ (1999, 2009a, 2009b, 2010)
Ribnik Komarnik pri Lenartu	M. Kotarac (podatkovna zbirka CKFF); ČERVEK ET AL. (1995), KOTARAC (1998)
Glinokopi v Borecih pri Ljutomeru	FERLETIČ (2003a, 2003b); BEDJANIČ (2010)
Potok zahodno pri Hotizi	D. Vinko – ta prispevek
Opušчени glinokopi v Dolgovaških Goricah pri Lendavi	D. Vinko – ta prispevek

V zaključku je – v primerjavi z zapisanim v uvodu – vsekakor razveseljivo, da se nabor informacij, ki jih imamo na voljo pri razmišljanju o sredozemskem kamenjaku v Sloveniji, vztrajno povečuje. Zanimivo je, da se podatki zaenkrat dokaj dobro ujemajo z že davno zapisano oceno Boštjana Kiaute izpred nekaj desetletij, da je namreč vrsta na Obali pogosta, v notranjosti pa nastopa bolj sporadično (KIAUTA, 1969).

Kot vse kaže, se sredozemski kamenjak na Obali vsaj v sladkovodnem delu Škocjanskega zatoka pri Kopru že veselo in uspešno razmnožuje, kar predstavlja trenutno edino lokaliteto s potrjenim razvojem te vrste v Sloveniji. Kakšno je bilo stanje in dejanska ogroženost populacij sredozemskega kamenjaka na Obali pred ureditvijo sladkovodnega dela Škocjanskega zatoka težko ugibamo, ker manjkajo podatki za to vrsto. Kakorkoli, zelo verjetno je, da bo močna in trajno razvijajoča se populacija v Škocjanskem zatoku, pozitivno vplivala na možnost širše disperzije sredozemskega kamenjaka na Obali v naslednjih letih in desetletjih.

Če smo nekoliko konzervativni, lahko še vedno zagovarjamo oceno, da se v osrednji Sloveniji sredozemski kamenjak pojavlja sporadično. Navsezadnje njegovega razvoja doslej v notranjosti države še nismo uspeli dokazati, res pa je, da število podatkov zadnjih dveh let kaže skokovit porast, ki ima več možnih razlag. Ali opazovanja posamičnih, neredko tudi mladostnih osebkov, pomenijo tudi stalno domorodno prisotnost sredozemskega kamenjaka v ugodnih razmerah plitvih in toplih kotičkov jezer, ribnikov ali mlak kje v okolici Ljubljane, v Beli krajini, Posavju, na Štajerskem in v Pomurju, bodo seveda povedale le terenske raziskave v prihodnjih letih.

LITERATURA:

- BEDJANIČ, M., 1999. O nevretenčarjih. *V*: M. Vogrin & N. Vogrin (ured.), Naravoslovni vodnik po krajinskem parku Rački ribniki – Požeg, str. 57-75, 111-113, Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave, Rače.
- BEDJANIČ, M., 2004. Raziskave favne kačjih pastirjev (Odonata) in ravnokrilcev (Orthopteroidea) na »MRT Makole 2003«. *V*: S. Štajnbaher (ured.), Mladinski raziskovalni tabor Makole 2003, str. 77-98, ZTKS-Gibanje znanost mladini, Ljubljana.
- BEDJANIČ, M., 2009a. O kačjih pastirjih območja med Pohorjem in Halozami (Insecta: Odonata). *V*: S. Gradišnik (ured.), Zbornik občine Slovenska Bistrica III: Svet med Pohorjem in Bočem, str. 549-577, Zavod za kulturo Slovenska Bistrica, Slovenska Bistrica. 773+iii str.
- BEDJANIČ, M., 2009b. O izjemnosti in ogroženosti favne kačjih pastirjev območja med Halozami in Pohorjem, SV Slovenija (Insecta: Odonata) - On the exceptionality and threat status of dragonfly fauna in the area between Haloze and Pohorje, NE Slovenia (Insecta: Odonata) *V*: J. Prešern (Ed.), Second Slovenian Entomological Symposium, Book of Abstracts, Ljubljana, 7th in 8th February 2009, p. 12-13, Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija in Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
- BEDJANIČ, M., 2010. *Naravovarstveno pomembne stoječe vode v nižinskem svetu severovzhodne Slovenije in smernice za njihovo upravljanje, s poudarkom na ohranjanju favne kačjih pastirjev (Insecta: Odonata)*. Seminararska naloga pri predmetu Limnologija stoječih voda – izbrana poglavja, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo. 96 str.

- BELANČIĆ, A., T. BOGDANOVIĆ, M. FRANKOVIĆ, M. LJUŠTINA, N. MIHOKOVIĆ, B. VITAS, 2008. *Crvena knjiga vretenaca Hrvatske*. Ministarstvo kulture, Državni zavod za zaštitu prirode, Republika Hrvatska. Zagreb. 132 str.
- BOUDOT J.-P., V. J. KALKMAN, M. AZPILICUETA AMORÍN, T. BOGDANOVIĆ, A. CORDERO RIVERA, G. DEGABRIELE, J.-L. DOMMANGET, S. FERREIRA, B. GARRIGÓS, M. JOVIĆ, M. KOTARAC, W. LOPAU, M. MARINOV, N. MIHOKOVIĆ, E. RISERVATO, B. SAMRAOUI & W. SCHNEIDER, 2009. Atlas of the Odonata of the Mediterranean and North Africa. *Libellula Supplement* 9: 1-256.
- BROŽIČ, A., 2010. *Inventarizacija kačjih pastirjev (Insecta: Odonata) na območju bajerja Pristava z okolico (Mengeš, osrednja Slovenija)*. Individualna naloga pri predmetu Ekologija živali, Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana. 17 str.
- DIJKSTRA, K.-D.B. & R. LEWINGTON, 2006. *Field guide to the Dragonflies of Britain and Europe*. British Wildlife Publishing, Gillingham.
- ČERVEK, U., A. FERK & M. SAMEJA, 1997. Kačji pastirji (Odonata) akumulacijskega jezera Komarnik pri Lenartu (SV Slovenija). *Exuviae* 3/1(1996): 1-12.
- FERLETIČ, U., 2003a. Kačji pastirji na mednarodnem raziskovalnem taboru »First Danube River Basin Ecological Youth Camp Mura 2003«. *Erjavecija* 16: 13-17.
- FERLETIČ, U., 2003b. Dragonfly (Odonata) group. V: M. Vogrin (ured.), 1st Danube River Basin Ecological Youth Camp Mura 2003, Slovenia, 1st August – 10th August 2003, Srednja Bistrica, str. 21-27, DPPVN – Society of bird research and nature protection, Rače.
- FERLETIČ, U., 2007. *Rdeči voščencen Ceriagrion tenellum (Insecta: Odonata) v Sloveniji*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Ljubljana. xi+88str.
- GEISTER, I., 1993. Odonatna favna Fiese trideset let kasneje. *Annales*, Koper 3: 37-44.
- INOUE, K., 1998. A short account of Slovene dragonflies. *Gracile* 59: 1-27.
- KIAUTA, B., 1961. Prispevek k poznavanju odonatne favne Slovenije. *Biol. Vestn.* 8: 31-40.
- KIAUTA, B., 1963. *Lindenia tetraphylla* v.d.Lind. und *Somatochlora metallica meridionalis* Nielsen aus Nordweststrien (Jugoslawien) (Odonata: Gomphidae, Corduliidae). *Beitr. naturk. Forsch. SüdwDtl.* 22(1): 65-66.
- KIAUTA, B., 1969. Zbirka kačjih pastirjev z notranjskega krasa in Primorske v tržaškem Prirodoslovnem muzeju s seznamom in zoogeografsko analizo favne tega ozemlja. *Biol. Vestn.* 17: 101-111.
- KOTARAC, M., 1997. *Atlas kačjih pastirjev (Odonata) Slovenije z Rdečim seznamom: projekt Slovenskega odonatološkega društva*. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 205 str.
- KOTARAC, M., 1998. Priloga 7: Kačji pastirji: Odonata. V: K. Pobjoljšaj (ured.), *Presoja vplivov na okolje za avtocestni odsek Maribor-Lenart za floro in vegetacijo, favno ter biotope*, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana. i+5 str.
- [KRUŠNIK, C. et al.], 1989. *Ekološka študija pri projektu Fiesa-Piran*. Medobčinski Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine, Piran. ii+43 str.
- ŠALAMUN A., 2001. Raziskovalni tabor študentov biologije Semič 2001. *Erjavecija* 12: 12-13.
- ŠALAMUN, A., 2002. Poročilo odonatološke skupine – RTŠB Semič 2001. V: G. Planinc & P. Presetnik (ured.), *Raziskovalni tabor študentov biologije Videm pri Ptujju 2002*, str. 65-67, Društvo študentov biologije, Ljubljana.
- VINKO, D., 2008a. Mladinski biološki tabor – Brkini 2007. *Erjavecija* 23: 10-13.
- VINKO, D., 2008b. Raziskovalni tabor študentov biologije – Stari trg ob Kolpi 2008. *Erjavecija* 23: 15-17.
- VINKO, D., 2010a. Raziskovalni tabor študentov biologije Most na Soči 2010. *Erjavecija* 25: 20-22.
- VINKO, D., 2010b. Terenjenje ob Pristavi, domovanju 40 vrst kačjih pastirjev. *Erjavecija* 25: 30-34.

(M. BEDJANIČ, D. KLENOVŠEK, S. POLAK, A. ŠALAMUN & D. VINKO)